

ФІНАНСОВЕ ПРАВО

КОЛОМІЄЦЬ П. В.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правознавства
(Полтавський інститут
економіки і права)

УДК 347.73

**ПРОБЛЕМАТИКА АДАПТАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО
ФІНАНСОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО СТАНДАРТІВ ЄС**

Статтю присвячено висвітленню проблематики правового регулювання суб'єктності України в міжнародному фінансовому праві та адаптації вітчизняного законодавства до міжнародних стандартів, зокрема стандартів Європейського союзу в умовах дії Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом.

Ключові слова: міжнародне право, міжнародне фінансове право.

Стаття посвячена проблематике правового регулювання суб'єктности України в международном финансовом праве и адаптации отечественного законодательства к международным стандартам, в частности стандартам Европейского союза в условиях действия Соглашения об ассоциации между Украиной и Европейским союзом.

Ключевые слова: международное право, международное финансовое право.

The article is devoted to problems of legal regulation of subjectivity of Ukraine in the international financial law and to the adaptation of national legislation to international standards, in particular to the European Union, under the conditions of the Agreement on Association between Ukraine and the European Union.

Key words: international law, international financial law.

Вступ. Визнання України незалежною та суверенною державою, її участь у міжнародних організаціях, ратифікація конвенцій та багатосторонніх договорів вимагає від нашої держави правової поведінки на міжнародній арені та покладає на неї певні обов'язки. На початку ХХІ століття перед Україною постали такі нагальні завдання, як активізація державотворчого процесу, інтеграція в світові та європейські фінансово-економічні інститути. У цьому контексті у суспільному розвитку нашої держави однією з найактуальніших стала проблема посилення ролі України як суб'єкта міжнародного фінансового права, оскільки ця тенденція повинна відбуватися як з використанням наявних, так і на базі створення нових об'єднань світових та європейських країн. Сьогодні стратегія України полягає у наближенні до загальноєвропейських структур двома паралельними курсами: безпосередньо та через членство в центральноевропейських і світових фінансово-економічних інституціях.

Постановка завдання. Водночас дослідження проблематики правового регулювання суб'єктності України в міжнародному фінансовому праві та адаптації вітчизняного законодавства до міжнародних стандартів, зокрема Європейського союзу (далі – ЄС) в умовах дії Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [1; 2], знаходяться на початковому етапі, особливо

в ракурсі методичного навантаження та організаційного забезпечення. Тому питання правового забезпечення міжнародної співпраці України як суб'єкта міжнародного фінансового права та шляхи гармонізації національного законодавства нашої держави з міжнародним законодавством та законодавством ЄС, зокрема, набувають дедалі більшої актуальності. Україна як суб'єкт міжнародного фінансово-економічного права стала учасником міжнародного життя. Цьому сприяло те, що економічні, фінансові, соціальні і культурні проблеми перестали розглядатися суто з ідеологічної точки зору. Сучасні взаємини України як суб'єкта міжнародного фінансово-економічного права і урядів інших країн характеризуються суперництвом, співробітництвом або паралельною діяльністю. Статус і вплив, місце і роль України як суб'єкта міжнародного фінансово-економічного права інтенсивно зростають в умовах сучасної глобалізації економіки і, відповідно, стають об'єктами наукових розвідок вітчизняних учених, серед яких чільне місце посідають М.Ю. Задніпряна, О.О. Кириченко, В.Ф. Лутчак, А.А. Моца, Л.П. Нищенко, Ю.В. Палагнюк, В.Ю. Стрельцов, К.О. Трихліб, О.О. Харчук, О.В. Чорна, І.В. Яковюк. Зазначене вище зумовлює необхідність дослідити проблематику та перспективи правового регулювання реалізації правосуб'єктності України в міжнародному фінансово-економічному праві та проблематику адаптації вітчизняного фінансового законодавства до стандартів ЄС на підставі аналізу чинного вітчизняного законодавства і узагальнення практики його застосування та аналізу міжнародних правових актів.

Результати дослідження. Дослідження ролі міжнародних договорів, якими регулюються питання статусу України як суб'єкта міжнародного фінансово-економічного права, на нашу думку, необхідно починати з загального аналізу джерел законодавства СРСР з досліджуваної проблематики. Оскільки погляди вітчизняних та іноземних спеціалістів у сфері міжнародного фінансово-економічного права щодо ролі та значення міжнародних договорів як засобу розвитку мирного співробітництва між націями різняться, багато питань залишилися спірними й не до кінця вирішеними. Не залишилися осторонь й вітчизняні науковці-юристи, які у своїх працях досліджували еволюційні аспекти міжнародного договору як правової форми міждержавного співробітництва, зокрема і в сфері міжнародного фінансово-економічного права. Серед них О.Я. Береза, Д.О. Булгакова, Н.Б.Галецька, Є.О. Зверев, С.С. Квач, Д.В. Приміч, Г.І. Чанишева.

Початковою датою нашого дослідження буде 26 березня 1986 року. Саме в цей день Рада Міністрів Української РСР у межах своїх повноважень, визначених пунктом 8 статті 118 Конституції (Основного Закону) Української Радянської Соціалістичної Республіки від 20 квітня 1978 року 888-ІХ [3], постановою № 102 схвалила і подала на розгляд Президії Верховної Ради Української РСР пропозицію про приєднання Української РСР до Віденської конвенції про право міжнародних договорів [4]. Зокрема, статтею 118 Конституції (Основного Закону) УРСР було передбачено, що Рада Міністрів Української РСР правомочна вирішувати всі питання державного управління, віднесені до відання Української РСР, оскільки вони не входять, згідно з Конституцією, до компетенції Верховної Ради Української РСР і Президії Верховної Ради Української РСР. У межах своїх повноважень Рада Міністрів Української РСР, як про це зазначено у пункті 8 статті 118 Основного Закону, здійснює, виходячи з установленого Союзом РСР порядку, керівництво в галузі відносин Української РСР з іноземними державами та її участі в діяльності міжнародних організацій [3].

Право Української РСР вступати у відносини з іноземними державами, укладати з ними договори і обмінюватися дипломатичними і консульськими представниками, брати участь у діяльності міжнародних організацій було задекларовано статтею 74 Конституції (Основного Закону) Української Радянської Соціалістичної Республіки від 20 квітня 1978 року № 888-ІХ [3]. При цьому пунктом 13 статті 108 Основного Закону УРСР від 20 квітня 1978 року № 888-ІХ було регламентовано, що ратифікує і денонсує міжнародні договори Української РСР Президія Верховної Ради Української РСР. Указом Президії Верховної Ради УРСР від 14 квітня 1986 року № 2077-ХІ було постановлено приєднатися від імені Української Радянської Соціалістичної Республіки до Віденської конвенції про право міжнародних договорів [5]. Поряд з наведеним вище слід зазначити, що 21 березня 1986 року була підпи-

сана Віденська конвенція про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями [6]. Як свідчать дані Статусу Віденської конвенції про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями від 21 березня 1986 року [7], що був оприлюднений станом на 16 вересня 2010 року, Україна не є учасником цієї Конвенції. Порядок укладення, виконання та припинення дії міжнародних договорів України з метою належного забезпечення національних інтересів, здійснення цілей, завдань і принципів зовнішньої політики України, закріплених у Конституції України [8] та законодавстві України встановлює Закон України «Про міжнародні договори України» [9]. Цей Закон застосовується до всіх міжнародних договорів України, регульованих нормами міжнародного права і укладених відповідно до Конституції України та вимог Закону «Про міжнародні договори України».

Поряд з наведеним вище слід зазначити, що державний суверенітет України, як верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах, було проголошено Декларацією про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року, в якій Верховна Рада Української РСР, виражаючи волю народу України, прагнучи створити демократичне суспільство, виходячи з потреб всебічного забезпечення прав і свобод людини, шануючи національні права всіх народів, дбаючи про повноцінний політичний, економічний, соціальний і духовний розвиток народу України, визнаючи необхідність побудови правової держави, маючи на меті утвердити суверенітет і самоврядування народу України, задекларувала і умови міжнародних відносин. Згідно з розділом X Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року Українська РСР як суб'єкт міжнародного права здійснює безпосередні зносини з іншими державами, укладає з ними договори, обмінюється дипломатичними, консульськими, торговельними представництвами, бере участь у діяльності міжнародних організацій в обсязі, необхідному для ефективного забезпечення національних інтересів Республіки у політичній, економічній, екологічній, інформаційній, науковій, технічній, культурній і спортивній сферах. Українська РСР виступає рівноправним учасником міжнародного спілкування, активно сприяє зміцненню загального миру і міжнародної безпеки, безпосередньо бере участь у загальноєвропейському процесі та європейських структурах. Українська РСР визнає перевагу загальнолюдських цінностей над класовими, пріоритет загальновизнаних норм міжнародного права перед нормами внутрішньодержавного права. Відносини Української РСР з іншими радянськими республіками будуються на основі договорів, укладених на принципах рівноправності, взаємоповаги і невтручання у внутрішні справи. Декларація є основою для нової Конституції, законів України і визначає позиції Республіки при укладанні міжнародних угод.

Виходячи з положень Конституції (Основного Закону) України, Декларації про державний суверенітет України, Закону України від 3 серпня 1990 року № 142-ХІІ «Про економічну самостійність Української РСР» та загальновизнаних міжнародних норм і правил, беручи до уваги зобов'язання, взяті Україною в рамках міжнародних договорів України та інших угод, бажаючи всебічного розвитку економічних відносин з іншими державами на взаємовигідній основі, маючи на меті запровадити правове регулювання всіх видів зовнішньоекономічної діяльності в Україні, включаючи зовнішню торгівлю, економічне, науково-технічне співробітництво, спеціалізацію та кооперацію в галузі виробництва, науки і техніки, економічні зв'язки в галузі будівництва, транспорту, експедиторських, страхових, розрахункових, кредитних та інших банківських операцій, надання різноманітних послуг, Верховна Рада України 16 квітня 1991 року прийняла Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність».

Різні питання у галузі права зовнішніх зносин, зокрема правового регулювання договорів зовнішньоекономічної діяльності України як суб'єкта міжнародного фінансово-економічного права, неодноразово ставали предметом дослідження впливових вітчизняних учених-теоретиків у галузі міжнародного економічного права, серед яких чільне місце посідають В.М. Алієва-Барановська, А.М. Безус, О.П. Борисенко, І.І. Дахно, В.А. Довбиш,

Т.В. Калінеску, О.В. Кіян, В.А. Кобильчак, О.О. Коліжук, В.І. Король, П.С. Лютіков, А.О. Машков, А.В. Омельченко, А.В. Рабінович, Д.С. Скрябіна, Ю.В. Сухина.

Розглядаючи співвідношення міжнародного фінансово-економічного права, суб'єктом якого є Україна, з міжнародним правом, суб'єктом якого також є Україна, слід зазначити, що перше базується на нормах і принципах останнього. Саме міжнародне право є основою міжнародного фінансово-економічного права. Тому необхідно звернути увагу на те, що міжнародне публічне право, суб'єктом якого також признано Україну, є основою міжнародного права. Це пояснюється тим, що суб'єктами міжнародного публічного права є держави, їх угруповання та міжнародні організації, які виступають одночасно і відповідними суб'єктами міжнародних фінансово-економічних відносин. Система міжнародних норм і принципів, які регулюють відносини між державами і міжнародними організаціями, процес організації і здійснення міжнародного економічного співробітництва становлять самостійну галузь міжнародного публічного права – міжнародне економічне право. Водночас слід мати на увазі те, що міжнародне економічне право не є та й не може бути абсолютно відособленою галуззю міжнародного права. Воно перебуває у функціонально-структурних і взаємно обумовлених зв'язках з іншими галузями міжнародного права: правом зовнішніх відносин, правом міжнародних договорів, правом міжнародних організацій, міжнародним повітряним правом, міжнародним морським правом, міжнародним екологічним правом, міжнародним авторським правом, міжнародним космічним правом тощо. Як складова міжнародного права міжнародне економічне право може і повинно розглядатися як самостійна правова система, галузь права. Воно має свої складові елементи – підсистеми, які слід у цьому випадку називати підгалуззями та правовими інститутами. Незважаючи на те, що міжнародне економічне право ще перебуває на етапі свого становлення і розвитку, сьогодні вже можна вести мову про його окремі підгалузі. Залежно від змісту відносин, які регулюються, у системі міжнародного економічного права виділяють міжнародне фінансове право, міжнародне торговельне право, міжнародне валютне право, міжнародне інвестиційне право, міжнародне транспортне право, а також комплекси норм, які покликані регламентувати міжнародно-правові відносини промислового і сільськогосподарського співробітництва, співробітництва в галузі науково-технічного прогресу тощо. Отже, міжнародне економічне право є самостійною галуззю міжнародного публічного права, тобто це система норм і принципів, які регулюють відносини між державами, між державами і міжнародними організаціями, між міжнародними організаціями в процесі міжнародного економічного співробітництва.

Питанням міжнародного фінансово-економічного права присвятили свої праці такі вчені, як Л.М. Арнаутова, І.О. Білорус, Я.М. Вільчак, А.О. Гаркуша, Л.І. Гонтаржевська, Х.В. Кметик, К.С. Колісніченко, О.М. Кочергіна, О.В. Лепетюк, Я.І. Музика, Р.М. Насіров, Г.Б. Пекна, Ю.В. Романчук, Ю.Г. Сльота, І.Б. Черкаський, О.М. Шпакович.

Відповідно до Стратегії залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2013–2016 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11 вересня 2013 року № 697-р, міжнародне фінансове і технічне співробітництво з державами та міжнародними організаціями є потужним джерелом та ефективним інструментом економічного розвитку України. Україна прагне ефективно використовувати весь потенціал такого співробітництва на основі взаєморозуміння та рівноправного партнерства, вироблення спільних підходів щодо пріоритетів співробітництва, спільної відповідальності та підзвітності за результати наданої допомоги, забезпечення її ефективного використання для розв'язання найгостріших соціальних і економічних проблем. Відповідно до зобов'язань держави-партнера, визначених у Паризькій декларації щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги від 2 березня 2005 року, до якої Україна приєдналася згідно з Указом Президента України від 19 квітня 2007 року № 325, проводиться послідовна робота з визначення стратегічних засад співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями (далі – МФО) та донорами міжнародної технічної допомоги з метою удосконалення узгодження надання міжнародної технічної допомоги та ресурсів МФО з урахуванням визначених Президентом України та Кабінетом Мі-

ністрів України пріоритетів соціально-економічного розвитку, забезпечення провідної ролі в розробленні та реалізації національних стратегій розвитку, концентрації ресурсів допомоги для виконання ключових завдань розвитку. Співробітництво з МФО є надійним та стабільним джерелом довгострокового фінансування пріоритетних проектів розвитку, дає змогу отримувати кредитні ресурси за найвигіднішими умовами для розвитку стратегічно важливих секторів економіки та інфраструктури, впровадження структурних реформ, фінансування державного бюджету та регулювання платіжного балансу, створює можливість доступу до кращої міжнародної практики, стандартів та професійної експертизи проектів. Надання донорами міжнародної технічної та фінансової допомоги на безоплатній та безповоротній основі сприяє економічному та соціальному розвитку в різних сферах життєдіяльності держави та суспільства, зокрема шляхом підвищення інституціональної спроможності органів виконавчої влади, надання консультативної підтримки стосовно удосконалення законодавства з урахуванням найкращого світового досвіду, впровадження міжнародних стандартів, постачання сучасного обладнання, розвитку людського капіталу та стимулювання створення додаткових робочих місць. Підготовка Стратегії зумовлена необхідністю мобілізації та концентрації ресурсів МФО та міжнародної технічної і фінансової допомоги для забезпечення досягнення позитивних структурних зрушень в економіці на основі підвищення її конкурентоспроможності, посилення ролі інноваційної моделі розвитку, технологічного та інноваційного оновлення національної економіки, поглиблення європейської інтегрованості національної економіки та поступового досягнення європейських стандартів життя населення.

З метою забезпечення ефективної участі центральних органів виконавчої влади у діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна, Кабінет Міністрів України своєю постановою від 13 вересня 2002 року № 1371 затвердив: 1) порядок участі центральних органів виконавчої влади у діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна; 2) перелік центральних органів виконавчої влади, інших державних органів, відповідальних за виконання зобов'язань, що випливають із членства України в міжнародних організаціях.

Беручи до уваги необхідність подолання фінансової кризи в Україні, зменшення тиску на платіжний баланс, стабілізації державного боргу в середньостроковій перспективі, зміцнення національної валюти та забезпечення фінансової стабільності в рамках виконання програми Міжнародного валютного фонду «Механізм розширеного фінансування», Верховна Рада України своєю Постановою від 17 вересня 2015 року № 703-VIII зобов'язала Кабінет Міністрів України надати Верховній Раді України та Рахунковій палаті інформацію про результати вчинення у 2015 році правочинів з державним боргом за державними зовнішніми запозиченнями та гарантованим державою боргом, включаючи детальні розрахунки і пояснення щодо впливу на показники бюджету в довгостроковій перспективі та порівняльний аналіз обсягів відповідних витрат за борговими і гарантійними зобов'язаннями на поточний і наступні бюджетні періоди до повного погашення таких зобов'язань, включаючи обсяг видатків на обслуговування державного боргу та виплати за державними деривативами (в умовах без вчинення правочинів та з урахуванням вчинення правочинів).

Україні як суб'єкту міжнародного фінансово-економічного права приділено гідну увагу в доповіді Міжнародного валютного фонду в жовтні 2015 року «Перспективи розвитку світової економіки», яка розміщена в електронній бібліотеці МВФ (www.elibrary.imf.org) та на сайті МВФ в Інтернеті (www.imf.org). Належну увагу було приділено аналітичному огляду сучасного стану економіки і фінансів та перспектив розвитку співробітництва України з міжнародними економічними організаціями та міжнародними фінансовими організаціями, зокрема, в доповіді Міжнародного валютного фонду у квітні 2015 року «Перспективи розвитку світової економіки: нерівномірний ріст – короткострокові та довгострокові фактори».

Висновки. Прийнявши 1 липня 2010 року Закон України № 2411-VI «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», наша держава в положеннях статті 7 цього Закону регламентувала засади внутрішньої політики в економічній сфері. Але прогресу в цій сфері українська спільнота, досягла набагато менше, ніж чекала. Вітчизняне економічне та фінансове середовище, як і раніше, знаходиться в кризовому стані. Зокрема, розуміючи всю

серйозність ситуації, міжнародні фінансово-економічні організації всебічно вивчають все позитивне, що вдалося зробити за роки незалежності українській державі. Міжнародні експерти досліджують виниклі в цей час нові проблеми з метою закріпити позитивне і уникнути допущених помилок. В тісній співпраці з міжнародними експертами вітчизняні фахівці виробляють загальні підходи і точки зору, а головне – ведуть пошук шляхів вирішення назрілих проблем. Учасники цих досліджень є одноставні: сучасна українська держава більше не може обходитися тимчасовими програмами в справі внутрішньої та зовнішньої політики у фінансово-економічній сфері. Настала пора тісного міжнародного співробітництва, визначення пріоритетних його задач.

Звернемося до положень статті 7 «Засади внутрішньої політики в економічній сфері» Закону України від 1 липня 2010 року № 2411-VI і поміркуємо над тим, чи виконані сьогодні бодай деякі із задекларованих Верховною Радою України норм цієї статті. А поміркувавши, маємо констатувати, що, незважаючи на деякі успіхи, значні фінансово-економічні проблеми вирішити не вдалося, в той час як з'явилися нові. І чи не є правдою факт існування розбіжності між національними економічними цілями, задекларованими в законодавстві, і дійсним його станом? Враховуючи, що в сучасному світі на фоні глобальної фінансово-економічної кризи надзвичайно активно відбувається інтеграція економічних, фінансових, господарських, технологічних та інформаційних структур, які все більше стають транснаціональними, міжнародне фінансово-економічне співробітництво набуває надзвичайно важливого значення. Тому зараз існує нагальна потреба розробки такої стратегії зовнішньої фінансово-економічної політики України, яка б відповідала реаліям сьогодення, забезпечувала національні інтереси і сприяла б реалізації цілей збалансованого фінансово-економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII // Відом. Верховної Ради України. – 2014. – № 40.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Міжнародний документ від 27 червня 2014 року // Офіційний вісник України. – 2014. – № 75.
3. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки : Закон УРСР від 20 квітня 1978 року № 888-IX // Відом. Верховної Ради УРСР. – 1978. – № 18.
4. Об одобрении и представлении на рассмотрение Президиума Верховного Совета Украинской ССР предложения о присоединении Украинской ССР к Венской конвенции о праве международных договоров : Постанова Ради Міністрів УРСР від 26 березня 1986 року № 102 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/102-86-p>.
5. Про приєднання Української Радянської Соціалістичної Республіки до Віденської конвенції про право міжнародних договорів : Указ Президії Верховної Ради УРСР від 14 квітня 1986 року № 2077-XI // Відом. Верховної Ради УРСР. – 1986. – № 17.
6. Віденська конвенція про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями : Міжнародний документ від 21 березня 1986 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_a04.
7. Статус Віденської конвенції про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями : Міжнародний документ від 16 вересня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_j90.
8. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відом. Верховної Ради України. – 1996. – № 30.
9. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 року № 1906-IV // Відом. Верховної Ради України. – 2004. – № 50.

